

BÖLGESEL KALKINMADA RESTORASYON ÇALIŞMALARININ EKONOMİK AÇIDAN ETKİSİ: VAN AKDAMAR KİLİSESİ ÖRNEĞİ

A CASE STUDY ON ECONOMIC EFFECTS OF RESTORATION WORKS IN THE FRAMEWORK OF REGIONAL DEVELOPMENT: VAN AKDAMAR CHURCH

Yrd. Doç. Dr. Zeynep MESÇİ

Düzce Üniversitesi, Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Y.O,
zeynepmesci@duzce.edu.tr

Derya ÇETİNOĞLU

Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Turizm ve Otel İşletmeciliği A.B.D.

ÖZ

Turizmin ayrılmaz parçası olarak görülen tarihi yapıların restorasyon çalışmalarıyla yeniden onarılarak hem bölgeye kazandırılıp hem de gelecek kuşaklara aktarılması sağlanmaktadır. Çalışmada, bölgede gerçekleştirilen restorasyon çalışmalarının tamamlandıktan sonra turizm gelirleri açısından sağladığı etkilerin araştırılması amaçlanmıştır. Araştırma örnek olay çalışması kapsamında Van Akdamar Kilisesi restorasyonu üzerinden yürütülmüştür.

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi tekniği uygulanmıştır. 2010 yılında restorasyon çalışması tamamlanan Van Akdamar Kilisesinin 2010- 2015 yılları arasında turist sayısındaki değişim ile birlikte bölgedeki ekonomik anlamda gelişmeler incelenmiştir. Van Akdamar Kilisesi restorasyon çalışması tamamlanmasıyla birlikte önemli bir inanç turizmi potansiyeli olduğu sonucuna varılmış ve turist sayısında önemli bir artışın olduğu gözlemlenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, Van Akdamar Kilisesi bölge için önemli bir destinasyon olmasıyla birlikte yapılan restorasyon çalışmasıyla hem turist sayısındaki artış hem de bölgeye ekonomik gelir olarak önemli bir katkı sağlamaktadır. Restorasyon çalışması sonrasında bulunduğu bölge de yöre halkına yeni iş imkanları sağlayarak istihdam artırıcı etkisiyle de olumlu katkıları gözlemlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Bölgesel Kalkınma, Restorasyon Çalışmaları, Van

ABSTRACT

Historical places which represent an integral part of tourism can remain assets belonging to the region through restoration so that they can be passed on to future generations. This study intends to establish the effects of restoration on tourism revenues. The research was carried out through Van Akdamar Church restoration within the scope of the case study.

Document analysis technique was used as one of the qualitative research methods in the study. Restoration of Akdamar Church in Van was completed in 2010. The study aims to determine whether there was any increase in the number of tourists and any rise in tourism revenues in the region from 2010 to 2015. Akdamar Church has become an attraction for faith tourism and a significant increase in the number of tourists has been witnessed since its restoration was completed. According to the study results, Akdamar Church being an important destination in the region, has contributed to the regional revenues after the restoration giving a rise in the number of tourists. Furthermore, the restoration has provided a positive effect by creating new job opportunities for people in the region thus increasing the level of employment.

Keywords: Regional Development, Restoration Works, Van

Giriş

Bir ülke sınırları içerisinde yer alan bölgelerin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişme düzeyleri hiçbir zaman aynı ölçüde seyir etmemektedir. Bölgelerin sahip olduğu tüm kaynaklar açısından avantajlı durumda bulunan ve bunları geliştirebilen bölgeler ekonomik anlamda avantajlı duruma gelecektir. Bu gibi nedenler bölgelerarası dengesizlikleri beraberinde getirecektir. Bölgesel eşitsizliği tanımlayacak olursak bölgeler arasında ekonomik ve diğer tüm kriterler bakımından her türlü eşitsizlikler olarak tanımlanabilir. Bölgelerarası bu eşitsizlikleri en aza indirmek için bölgesel kalkınma politikaları geliştirilmeye çalışılmıştır. Geri kalmış bir bölge ancak kendi özelliklerinin farkına vardığında ve sahip olduğu avantajları ortaya çıkarttığında ekonomik anlamda güçlü konuma gelecektir. (Doğan vd., 2007: 2).

Günümüzde birçok bölgede bulunan eşsiz kültürel yapının yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olduğu görülmektedir. Özellikle yeri doldurulamayan varlıklar arasında gösterilen kültürel miras varlıkları çok iyi bir şekilde korunmalıdır. Bu varlıkların çok iyi korunmasının bir diğer sebebi zaman arasında köprü görevi görmesidir (Tören vd., 2012: 2-18). Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler sahip oldukları kültürel varlıkları yeniden canlandırıp turizme kazandırmak için restorasyon çalışmalarına verdikleri önemi gün geçtikçe arttırmaktadırlar. Türkiye sahip olduğu kültür varlıkları açısından dünyadaki en zengin ülkelerinden biridir. Sahip olduğu bu kültürel varlıkları hem ayakta tutabilmek hem de gelecek nesillere aktarabilmek için restorasyon çalışmalarına olan ihtiyaç giderek artmaktadır.

Restorasyon çalışmaları yapıldığı ilk yıllarda, geçmişten bugüne tarihi değeri olan anıtsal yapıların sürdürülebilirliği için önem arz ediyordu. Günümüzde bu anlayış tam anlamıyla değişmiş hem kültürel yapıların onarımı sağlanıp hem bölgeye hem de turizme kazandırılması hedeflenmiştir. Restorasyon çalışmaları, hem bölgenin sahip olduğu turizm değerlerini ortaya çıkarması açısından hem de ekonomik anlamda kalkınması açısından da önemli görülmektedir.

Bu çalışmada restorasyon çalışmalarının gelişim sürecine yer verilmiştir. Daha sonra turizm ve restorasyon ilişkisi incelenmiş sonuç olarak ta bölgesel kalkınmanın ekonomik anlamda etkilerinden bahsedilmiştir.

Çalışma kapsamında nitel araştırma tekniklerinden biri olan doküman analizi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında restorasyon çalışmaları ve bölgesel kalkınma hakkında literatür taraması yapılmıştır.

Sonuç olarak Van Akdamar Kilisesi Restorasyonu tamamlandıktan sonra hem bölge ekonomisine olumlu bir getiri hem de turizmin sayısal olarak artışında büyük etki sağlamıştır. Ayrıca yerel halkında hem ekonomik hem de sosyo-kültürel anlamda turistik faaliyetlerde rol aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bölgesel Kalkınma Literatürü

Ekonomik anlamda toplumların gelişmişlik düzeylerini anlatabilmek kalkınma, büyüme ve gelişme gibi farklı kavramlar kullanılmaktadır (Doğan vd., 2007: 2). Kalkınma kavramına bakacak olursak, ülkelerin sahip olduğu milli gelir düzeyi içerisinde meydana gelen sürekli bir artış sonucunda ekonomik yapısında meydana gelen değişimleri içeren bir süreçtir (Çeken, 2008: 2).

Devecioğlu ve Sarıkaya (2005: 2) Kalkınma çabalarını, bir toplumun kendini her türlü açıdan geliştirmesi olarak tanımlamaktadırlar. Kalkınma olgusu, ekonomik, sosyal ve kültürel birçok değişkeni içermektedir. Bu değişkenlerin en önemlisi ekonomik değişkenlerdir. Bu tanımdan anlaşılacağı üzere bir ülke ekonomik anlamda güçlü ise kalkınması daha kolay olacaktır.

Bir başka tanıma göre Kalkınma kavramı, ülkeler ve toplumların kaynaklarının dağılımının belirli etkenlerden dolayı değişmekte ve gelişmektedir. Toplumların yaptıkları uğraşlar dinamikdir. Bunun sonucunda sürekli döngü içerisindeyler ve değişkenler karşısında yeniden şekillenirler. Kalkınma bu nedenlerden dolayı dinamik bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Tolunay ve Akyol, 2006: 3).

Akova (2013: 139) bölgesel kalkınma kavramını, bir ülkede, ülkenin diğer bölgelerine oranla geri kalmış bir bölgenin ekonomik ve sosyal yönden kalkındırılması çabaları olarak açıklamaktadır.

Bir başka tanıma göre bölgesel kalkınma, bölgeler arasında ekonomik, sosyal ve kültürel farkları en aza indirmek için, diğer bir ifade ile geri kalmış ülkelerin gelişmesini sağlamak her şeyden önce ülke ekonomisi açısından oldukça önemlidir olarak ifade edilmektedir (Tekin, 2011: 38).

Ekonomik anlamda bakıldığında, az gelişmiş ülkeler turizmden fazla bir pay alamazlar. Özellikle 1980 sonrası diğer sektörlere oranla daha da önem kazanan turizm sektörü farklı uygulamalarla geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu sektörden fazla pay almak isteyen ülkeler daha farklı stratejiler geliştirmişlerdir (Bahar, 2007: 2)

Bu açıdan bakıldığında turizm ülkelerarası ekonomik anlamda denge sağlama aracı olarak gösterilmektedir.

Çeken (2008: 2)' e göre bölgesel kalkınma; bir bölge veya yöre insanının yaşam standardının artışı olarak tanımlanmaktadır. Ülke sınırları içerisinde kalkınmanın değişiklik gösterdiği gözlemlenmektedir. Ekonomik standartları düşük olan ülkeler bu farkı ekonomik standartları yüksek olan ülkelere göre daha fazla hissetmektedir.

Bölgesel kalkınmanın ülke ekonomisine sağladığı birçok fayda bulunmaktadır. Ekonomik anlamda arz-talep arasında dengenin sağlanabilmesi, bölgelerarası refah seviyesindeki farklılıkların en minimum seviyeye düşürülmesi olarak sıralanabilir (Abuşoğlu ve İnan, 1989: 5).

Bölgesel kalkınma politikalarındaki asıl hedef ülkeler arası karşılaştırmalarda geri kalmış ülkelerin diğer ülkeler ile arasındaki eşitsizliği ortadan kaldırmak olarak ifade edilebilir.

Eğer bir bölge turizm açısından hem doğal güzelliklere hem de zengin kültürel yapılarla sahip ise o bölge turizm açısından diğer bölgelerden bir adım önde sayılmaktadır. Bu bölgelerin sayısı bir ülkede ne kadar çok olursa o ülkenin ulusal ekonomiyi etkilemesi o yönde büyük olacaktır.

Bir ülkede veya bölgedeki tarihi yapılar restorasyon çalışmaları ile turizme kazandırılırsa o bölgede hem ekonomik anlamda bir artış hem de bölgeler arasındaki kalkınmadaki dengesizlikler ortadan kaldırılabilir.

Restorasyon Çalışmaları

Günümüzde tarihi yapıların giderek değeri azalmakta sosyal ve kültürel gelişmeler karşısında yetersiz kalmaktadır. Bu nedenler yapıların terk edilmesine sebep olmaktadır. Zaman içinde yok olmaya mahkum olan bu yapılar yenilenmeye ve yeniden işlevlendirilmeye gerek duymaktadır.

Dünya'da ve Türkiye'de işlevini kaybederek bozulma sürecine girmiş yeniden ülke ekonomisine kazandırılması beklenen büyük bir yapı birikimi bulunmaktadır.

Tarihi ve kültürel mirasımızın çeşitli nedenlerden dolayı yok olmaya yüz tuttuğu günümüzde, korumaya ilişkin her türlü yasal düzenlemeye karşın, özellikle kullanım güçlüklerinden kaynaklanan nedenlerle, sivil mimarlık örneği geleneksel konutlarımızın sayısında, bakımsızlık, maddi yetersizlik gibi birçok etkenler nedeni ile önemli azalmalar görülmektedir (Çağan, 2013: 219- 220).

Restorasyon tarihi yapıların sürdürülebilirlik düşüncesi altında gelecek kuşaklara aktarılmasının ve koruma anlayışının gelişmesinde en önemli tekniklerden biridir (Erim, 2007: 1).

Bir başka tanıma göre restorasyon, yapının son durumunun belgelenmesinin ardından, sorunların belirlenerek onarıma yönelik temel yaklaşım ve müdahale biçimlerinin saptanması ve yeni kullanım halinin gerektirdiği müdahalelerin ölçekli ve ölçülü rapor çizimlerle anlatımı şeklinde tanımlanır (Özlü, 2016: 3).

Restorasyon projeleri gerçekleştirirken yapılan işlemleri sırası ile belirtmek gerekirse bunlar; araştırma, rölöve, restitüsyon ve restorasyondur.

Restorasyon çalışması, geçmişten bugüne tanıklık edecek olan yapıların insan eliyle ya da doğa afetlerle bozulması sonucunda yeniden işlev görebilmesi için yapılandırılması bulunduğu bölgelere ekonomik açıdan kazandırılması için yapılmaktadır.

Van Akdamar Adası

Büyük bir kültür birikimine sahip olan Van, birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Çevrede Hıristiyan mimarisine ait dini yapılar, yörenin kültürel mirasında önemli bir yer edinmiştir.

TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) bölgesi içinde yer alan Van ili, sahip olduğu doğal eşsiz güzelliklere beraberinde endemik florası, kültürel zenginliği ile dört mevsim yapılabilecek birçok turizm çeşidine ev sahipliği yapmaktadır. Özellikle Van, önemli bir medeniyete (Urartu) başkentlik yapmasından dolayı birçok tarihi dokuyu içinde barındırmaktadır. Diğer yandan Van Gölü spor turizmi açısından da önemli bir destinasyondur. Turizme gerekli yatırımın yapılması Van iline önemli bir girdi sağlayacaktır (Alaeddinoğlu vd., 2013: 34).

Gevaş İlçesi sınırları içerisinde yer alan Akdamar Kilisesi Kutsal Haç adına Vaspurakan Kralı I. Gagik tarafından yaptırılmıştır. 2007 yılında geçirmiş olduğu restorasyon sonucunda Anıt Müze olarak hizmete girmiştir (Van, 2017).

Kilise, merkezi kubbeli, dört yapraklı yonca şeklinde haç plana sahiptir. Kubbeli ve kare kesitli orta mekânı, biri apsis işlevi gören yarım kubbelerle örtülmüş dört niş çevrelemektedir. Kilise mimarisi yanı sıra dış cephelerdeki taş kabartma süslemelerle de dikkat çekmektedir. Bu kabartmalarda İncil ve Tevrat'tan alınmış çeşitli sahneler bulunmaktadır. Dört yöndeki alınlıklarda İncil yazarları boydan tasvirlerini görmek mümkündür (Arslan K. ve Yıldız, 2017: 6).

Akdamar Kilisesi, Ortodokslarca oldukça önemli olan ve bölgedeki en önemli Hıristiyan inancı mabedi olarak da bilinmektedir. Kilisenin bulunduğu Akdamar Adası, eşsiz coğrafi yapısı ve içinde barındırdığı endemik bitki örtüsü ile bir marka tescil etmektedir. 2007 yılında restorasyon çalışmasının sonucunda anıt müze olarak hizmete açılmıştır (Alaeddinoğlu vd., 2013: 34).

Akdamar Adasındaki yapılar, 1979 tarihinde 1. Derece sit alanı olarak tescil edilerek koruma altına alınmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından restorasyon çalışmalarının hız kazanması 20 Mayıs 2005 yılında yılın da başlayan 21 Temmuz 2006' da tamamlanan restorasyonun ardından 29 Mart 2007'de uluslararası açılışla anıt müzeye dönüştürülmüştür. Akdamar kilisesi restorasyonu ve çevre düzenlemesi için toplamda 4 milyon 410 bin tl harcanmıştır (DOSİMM, 2017).

Araştırma Yöntemi

Bu bölümde araştırmanın yöntemine, araştırmanın örnekleme, veri toplama sürecine ve verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgiler verilmiştir.

Araştırmanın Deseni

Karadağ (2014: 4) nitel araştırmaları, verilerin ayrıntılı bir biçimde okunması yoluyla kod ve kategorilere dayalı olarak araştırma sonuçlarının sunulması olarak tanımlamaktadır.

Büyüköztürk ve diğerleri (2008: 44) kodlama kategorilerinin belirlenmesini, konunun boyutlarını mümkün olduğunca net bir şekilde tamamlandıktan sonra, araştırma ile ilgili olan uygun kategorilerin karşılaştırılması sürecini tanımlar. Bu çalışma nitel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılarak yapılandırılmıştır.

Araştırma örnekleme modelinden yararlanılmış Van Akdamar Kilisesi üzerinden çalışma yürütülmüştür.

Evren ve Örneklem / Çalışma Grubu

Çalışmada Van da bulunan Akdamar Adasındaki kilisenin restorasyonundan yola çıkılarak 2010- 2015 yılları arası turist sayısındaki artışın bölgesel ekonomiye etkisi araştırılmıştır. Çalışmanın evrenini Van Kültür ve Turizm Bakanlığında alınan 2010-2015 yılları arasındaki Akdamar Adasına gelen turist sayısı baz alınarak inceleme yapılmıştır. Çalışmada örnekleme yoluna gidilmemiştir. Çeken (2008: 6-7) tarafından hazırlanmış olan 10 madde dikkate alınmıştır. Bu 10 maddenin seçilmesindeki amaç bir bölgenin ekonomik anlamda turizm sektöründe gelişebilmesi ve kalkınma düzeyinin gerçekleştirilebilmesi için bir ölçek olarak kullanılmaktadır. Turizm kapsamında değerlendirilebilecek olan destinasyonların kapasitelerini ortaya koymak için hazırlanmıştır. Van ilinde araştırma yapılmış ve Akdamar Adası restorasyonu ele alınmıştır.

Verilerin analizi ve Yorumlanması

Araştırmada doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2006) Doküman analizini; araştırılması hedeflenen konu hakkında bilgi içeren yazılı ve istatistiksel materyallerin analizi olarak tanımlamışlardır. Doküman incelemesi yapılarak Van Akdamar Adası restorasyonu sonrası turist sayısındaki değişimleri içerik analizleri yapılmıştır. Nitel çalışmalarda dokümanların ayrıntılı bir şekilde incelenmesi için içerik analizi kullanılmaktadır.

İçerik analiz genellikle aynı konuda metinlerin incelenmesi sonucu konu hakkında önemli yönleri ortaya çıkararak, nitelden nicele doğru genelleştirmeyi sağlayan bir yorum biçimidir (Karadağ, 2014: 4).

Tavşancıl ve Aslan (2001:2) İçerik analizini sözel, yazılı ve diğer materyallerin objektif ve sistemli bir şekilde incelenmesine olanak sağlayan bir teknik olarak tanımlamaktadırlar.

Sosyal bilimler alanında en çok kullanılan yöntemlerden biri olan içerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla incelenen metinlerin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanabilir (Kurtoğlu ve Seferoğlu, 2013: 2).

Araştırma Sınırlılıkları

Çalışmada Çeken (2008: 6-7) tarafından hazırlanmış olan bir bölgenin gelişebilmesi ve kendini kalkındırabilmesi için hazırlanmış olan 10 madde den yola çıkılarak Van ili için araştırılma yapılmıştır. Bu 10 maddeden çalışma esnasında aşağıda belirtilen 4 madde içeriğine ulaşılmalıdır.

Bölgeye yönelik uluslararası turizm talebinin analizi,

Bölgede bulunan yerel halkın turizmi algılama düzeyi,

Bölgede bulunan tesislerden yörede oturanlara iş imkânı sağlama durumu,

Turizm sektörünün bölgedeki diğer sektörlerle olan ilişkisi,

Van Akdamar Kilisesine gelen ziyaretçi sayısının 2010-2015yılları arasındaki veriler incelenmiştir.

Bulgular

Bölgelerarası bir mübadele aracı olarak görülen turizm ekonomik anlamdaki eşitsizliği azaltmak için devletlerin politikası haline gelmiştir.

Çeken (2008: 6-7), den alınan turizm bakımından bir bölgenin ekonomik anlamda kalkınabilmesindeki etkili olan faktörler üzerine hazırlanmış olduğu 10 maddelik taslak ele alınarak Van Akdamar Kilisesi üzerine analiz yapılmaya çalışılmıştır.

• Bölgenin kültürel değerlerinin (arkeolojik eserler, anıtlar, folklor ve festivaller) analizi yapılmalı,

Van İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2017) tarafından Van'ın sahip olduğu değerler aşağıda verilmiştir;

Van Kalesi

Van kalesi bulunduğu konum itibari ile il merkezi sınırları içerisinde olup, merkeze 5 km. uzaklıktadır. Van ovasındaki doğu-batı doğrultusunda uzanan kaya kütlesi üzerine kurulmuştur. Tuşpa adıyla uzun süre Urartu Devleti'nin başkentliğini yapan kale, Urartu kralı I. Sarduri tarafından M.Ö. 840-825 tarihleri arasında kurulmuştur.

Hüsrev Paşa Kümbeti

Mimar Sinan Eserleri arasında gösterilen Hüsrev Paşa Kümbeti Eski Van'ın Ortakapı Mahallesi'nde bulunmaktadır. Cami medrese, türbe ve imareten oluşan bir külliye içerisinde yer almaktadır. Cami giriş kapısı üzerindeki kitabesine göre, Van Beylerbeyi Köse Hüsrev Paşa tarafından 1567 tarihinde yaptırılmıştır.

İkiz Kümbetler

Her iki kümbet sekiz sütunla oluşturulmuş, baldeken tarzda inşa edilmiştir. Sekizgen bir kaideye oturan sütunlar sivri kemerlerle birbirine bağlanmıştır. 1992 yılında bozulan mimarının onarımını Vakıflar Genel Müdürlüğü yapmıştır.

Yedi Kilise

Erek Dağı'nın eteklerinde eşsiz bir konuma sahip olan bu manastır, bugün Van Merkezine bağlı, Yukarı Bakraçlı Köyü'nde yer almaktadır. Yedi adet kilise olmayıp iki grup halinde beş kilise, kiliseye eklenen bir Jamatun, bir kütüphane ve bir çan kulesinden oluşmaktadır. Manastırı teşkil eden kiliselerin en eskisi St. Sophia kilisesidir

Uluslararası İnci Kefali Göçü Kültür Ve Sanat Festivali

Uluslararası bir festival olan ve Van Gölü'nde yaşayan tek balık türü olan inci kefalidir. Mayıs ve Haziran aylarında üremek için, tatlı su kaynaklarına doğru göç etmektedir. 2012 yılında dördüncüsü düzenlenen festivale olan ilgi, her geçen yıl artmaktadır. Van ili için en önemli etkinliklerden biri olarak bilinmektedir.

Doğu'nun Kanatları Erçek Gölü Flamingo Festivali

Van Gölü havzasında 200'den fazla kuş türü bulunmaktadır. Bu kuş türlerinin tükenmeden barınıp üreyebildikleri sulak alanların içinde belki de en önemlisi, Erçek Gölü'dür. Erçek Gölü'nün asıl sahipleri flamingolardır. 2014 yılında beşincisi düzenlenen festivale katılım, her yıl artmaktadır.

Akdamar Çocuk ve Gençlik Tiyatroları Şenliği

Van Devlet Tiyatro'sunun 10 yıldan uzun bir süredir düzenlediği şenliklerde Van'ın ilçe ve köylerinden seçilmiş okulların Van Devlet Tiyatrosu sanatçıları tarafından yönetilen oyunları, şenliğe konuk olarak katılan çocuk ve gençlik tiyatrolarının oyunları sergilenmekte, çeşitli sahne sanatları gösterileri ile tüm sanat alanlarına ilişkin çocuk ve gençlik atölyeleri gerçekleştirilmektedir.

Bahçesaray Satranç Şenlikleri

1996-1997 yılı Temmuz ayı içerisinde düzenlenen turnuva gelenekselleşerek halen devam etmektedir. Bu çerçevede Bahçesaray'da su sporları açısından önemli bir destinasyon olarak gösterilmektedir. Gelen ziyaretçilere doğa sporlarından oluşan etkinlikler de düzenlenmektedir.

Çatak Bal-Ceviz ve Kültür Festivali

Flora yönünden zengin arazi yapısına sahip Van'ın Çatak ilçesinde her yıl Çatak Belediyesi ve Kaymakamlığı tarafından genellikle Mayıs ayı içerisinde festivalde yörenin tarihi, sosyal, ekonomik ve kültürel yapısı tanıtılmaktadır. Festival etkinlikleri çerçevesinde en iyi ceviz fidanı, kaliteli ceviz yetiştiriciliği vb. kategorilerde yarışmalar yapılmakta, kazananlar ödüllendirilmektedir.

Ercişli Aşık Emrah Kültür ve Sanat Festivali

Erciş'in sembolü haline gelmiş olan halk ozanı "Ercişli Emrah" adına düzenlenmektedir. Daha çok Emrah'ın anısına yapılan festival çoğunlukla müzik şöleni şeklinde geçmektedir.

Uluşpamir Kırgız Kültür ve Sanat Festivali

Kırgızistan'dan Afganistan'ın Pamir Yaylası'na oradan da Erciş'in Uluşpamir Köyü'ne göç eden ve 1982 yılından beri ilçede yaşayan Kırgızların kültür ve kimliklerini tanıtmayı amaçlayan festival yaklaşık 15 yıldır düzenli olarak kutlanmaktadır. Kırgız Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği tarafından Haziran ayı içerisinde düzenlenen festivalde oğlak kapmaca oyunu, halk oyunları, el sanatları sergisi ve yöresel yemek sunumları gibi etkinlikler yer almaktadır.

Hıdırellez Kültür Bahar Bayramı Her yıl Mayıs ayının 6'sında Van'ın farklı tarihi ve turistik mekânların da kutlanan, özellikle yerel halk tarafından rağbet gösterilen şenliklerde yöresel yemekler dağıtılıp yarışmalar düzenlenmektedir.

Çatak Kanisipi Ceviz, Bal, Alabalık, Doğa ve Kültür Festivali

Van'ın Çatak ilçesinde bulunan Beyaztaş Şelalesi, kar sularının erimesiyle beraber yılda yaklaşık 3 ay, metrelerce yükseklikten beyaz köpük halinde akar. Görüntüsü ve sesiyle Van'ın görülmeğe değer harikalarından biri olan ve halk arasında Kanisipi (beyaz çeşme) diye adlandırılan şelale, yapılan şenliklerle beraber bir mesire alanı haline dönüşmektedir.

Feqiy-e Teyran Festivali

Van Valiliği, Bahçesaray Kaymakamlığı ve Bahçesaray Belediyesi tarafından her yıl Haziran ayının ortalarında dzenlenen ve iki gün süren festivalde Feqiy-e Teyran'ın eserlerinden alıntılar yapılıp Őiirler okunmakta ve eser ve hayatımı konu alan paneller dzenlenmektedir.

Doğal ve tarihi yerleriyle adından söz ettiren Van ili, konser, sergi ve panellerle kapsamı olabildiğince geniş tutulan Feqiy-e Teyran Festivali ile ziyaretçilere kültürel bir ziyafet sunmaktadır.

• Bölgenin enfastrktr (iklim durumu, doğal örtüler ve turizm elverişli arazi durumu) n analizi yapılmalı,

İklimi: Van ilinde kışlar sert ve uzun geçmektedir. Çok yüksek bölgelerinde, kışın daha az sert geçmesinin sebebi bu bölgelerin Van Gölü'ne yakın olmasından kaynaklanmaktadır. Yerde karın kalma süresi oldukça uzundur. Yazlar az yağışlı ve çok sıcak geçmektedir. Van Gölü civarı birçok endemik bitkiye ev sahipliği yapmasından dolayı eşsiz bir manzaraya sahiptir. İl topraklarının bir kısmında bozkır manzarası arz eder (VAN, 2017).

İlin Urartulara dayanan kültürel mirasının zenginliği, günümüzde turizm açısından değerlendirildiğinde bölgenin ön plana çıkmasını sağlamaktadır. Van gölü eşsiz su özelliğini koruyabilmesi için hassas bir Şekilde korunması gerekmektedir. Yapılan SWOT analizi sonuçlarına göre Van ili bir çok turizm çeşidinin bir arada yapılabilereği bir destinasyon olarak gösterilmektedir. Bu yönü Van'ın güçlü yanını ortaya çıkarmaktadır. Van ili sahip olduğu doğal, kültürel ve mimari özellikleri ile önemli bir turizm Őehridir. İlin sahip olduğu doğal ve kültürel zenginliklerin turizm faaliyetlerinde değerlendirilmesi ile kültür turizmi, inanç turizmi, kıyı turizmi ve eko-turizmin gelişeedeği kabul edilmiştir. Bu özelliğini sürdürülebilir hale getirebilmesi için korumacı bir tutum sergilemesi gerekmektedir.

• Bölgede bulunan mevcut tesislerin (otel, motel pansiyon) durumu ve yenilerini ilave edebilme durumu,

Van ili turizm tesisleri özellikle konaklama tesislerinde oldukça modern illerden bir tanesidir. Van ilinde bulunan turizm işletme belgeli otel sayısı, belediye belgeli otel ve pansiyon sayısı, yatırım belgeli otel sayısı 2017 verileri tablo 1 de ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 1: Van'ın Konaklama ve Arz Kapasitesi

	OTEL SAYISI	ODA SAYISI	YATAK SAYISI
2017 Turizm İşletme Belgeli Otel Sayısı	16	1.066	2.208
2017 Belediye Belgeli Otel ve Pansiyon Sayısı	41	1.583	3.407
2017 Yatırım Belgeli Otel Sayısı	9	759	1.398
Genel Toplam	66	3.408	7.013

Kaynak: (Van il Kültür Turizm ve Müdürlüğü Konaklama istatistikleri; 2017).

• Bölgede bulunan, turizmle doğrudan ve dolaylı olarak özel mallar ve hizmetler üreten ve pazarlayan kuruluşlar,

Türk el sanatları geçmişin dokusunu anlatabilen en önemli eserler arasında yer almaktadır. Bugün ve gelecekte de varlığını sürdürecek en önemli somut kültürel miraslardan biridir. Geçmişten günümüze Türkiye'nin birçok ilinde bu gelenek sürmekte farklı desen ve motiflerle yaşatılmaya çalışılmaktadır. Van içinde tam da bu söz konusudur. İl de el sanatlarının bu kadar gözde bir Şekilde devam etmesi yurtdışından gelen İnan ve diğer milletlerin el sanatlarına ilgi göstermesidir. Van da bulunan esnaflar el sanatlarını yaşatabilmek adına tezgahlarında çeşit çeşit sergilemektedirler. Bunlar

gelen turistlerin oldukça ilgisini çekmektedir. Van kilimleri yarım asır öncesine kadar yer tezgâhlarında çift kanat (şak) şeklinde, büyük boyutlu dokunmaktayken, günümüzde dokunanlar dikey tezgâhlarda ve daha küçük ebatlarda dokunmaktadır. Dokuma yaparken genellikle geleneksel teknikler kullanılmaktadır. Van'da dokunan kilimlerde genel olarak kırmızı, siyah, natürel kahverengi, lacivert ve natürel beyaz olarak adlandırılan kirli Van beyazı renkleri görülür ki bunun sebebi kış mevsiminin oldukça uzun olmasıyla oluşabilecek kirlenmeyi saklayabilmektir. Van'da dokunan kilimlerde özellikle yöredeki kadınların emekleri ve duyguları saklı kalmaktadır. (<http://www.vankulturturizm.gov.tr>, 2017).

• **Bölgede kamu yatırımlarının durumu,**

Tablo 2 de Van İlinin 2017 yılı kamu yatırımları sağlık, eğitim, enerji, ulaştırma, konut, tarım ve imalat olmak üzere toplamda 9 sektöre yatırımlar yapıp bütçeler ayrılmaktadır. Bu bütçe toplam da 2017 yılında 485.141'tir. 2017 yılında yapılan yatırımlar arasında turizm sektörüne yatırım yapılmadığı görülmektedir.

Tablo 2: Van ilinde sektör bazında kamu yatırımları

SEKTÖR	TOPLAM PROJESİ SAYISI	PROJE BEDELİ	GEÇMİŞ YILLARA AİT HARCAMA 2016 YILI DAHİL	2017 YILI ÖDENEĞİ
TARIM	1	412.358	100.063	15.000
İNŞAAT	0	0	0	0
ENERJİ	2	458.500	115.000	187.000
TURİZM	0	0	0	0
ULAŞTIRMA	15	1.834.336	728.300	95.673
EĞİTİM	7	388.753	273.092	52.500
SAGLIK	2	39.000	30.000	3.000
D.K.H	12	526.728	333.915	113.763
KONUT	2	88.940	100	12.205
TOPLAM	41	3.748.615	1.580.470	485.141

Kaynak: (Van İli 2017 yılı yatırım programı, <http://www.van.gov.tr>, erişim tarihi: 13.05.2017).

• **Bölgeye yönelik uluslararası turizm talebinin analizi,**

Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü'nün (2017)'den elde edilen veriler, Van'ı ziyaret eden, ülkelerin başında ilk sırada İran gelmektedir. Sırasıyla Irak, Ermenistan, Almanya, Azerbaycan, ABD, Uzakdoğu ülkeleri ve Avrupa'nın diğer ülkeleri bu sırayı izlemektedir. İstatistiklerden de anlaşılacağı üzere, Van'a en çok yabancı ülkelerden turizm hareketini İranlılar gerçekleştirmektedir. Van'ın hedef kitlesini oluşturan İran halkı özellikle AVM ve eğlence amaçlı Van'a geldikleri görülmektedir.

Van'ı ziyarete gelen diğer bir ülke ise Irak'tır. Bunun nedeni Kuzey Iraklılar ile dil ve kültür ortaklığı söz konusudur. Van'ı inanç turizmi açısından ilk sırada Ermeniler ziyaret etmektedir. Ayrıca, Van Akdamar Kilisesi Ermeniler için önemli bir inanç turizmi destinasyonu olarak bilinmektedir. Ermenistan'ın ekonomik anlamda az gelişmiş bir ülke olmasına rağmen tarihsel bağlarının güçlü olmasından dolayı Van ekonomisine doğrudan veya dolaylı olarak katkıda bulunmaktadır. Van ile ilgili turizm hedef kitlesi belirlenirken Irak ve Ermenistan'ın da göz önünde bulundurulması gerekmektedir (DAKA, 2017).

• **Bölgedeki sivil toplum örgütlerinin varlığı,**

Van ilinde toplamda 58 sivil toplum örgütü bulunmaktadır. Van ilinde bulunan en önemli sivil toplum kuruluşları DAKA (Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı), VANTSO (Van Ticaret ve Sanayi Odası), VATBO (Van Ticaret Borsası), VAKAD (Van Kadın Derneği) gibi sivil toplum kuruluşlarından oluşmaktadır.

Van'a gelen turist sayısı ve Akdamar adasına gelen turist sayısının restorasyon çalışmasından sonraki artışın incelenmesi

Tablo 3: 2010- 2016 yılları arasında Van' a gelen yerli ve yabancı ziyaretçi sayıları

Yıl	Yerli Ziyaretçi sayısı	Yabancı Ziyaretçi Sayısı
2010	583.697	83.219
2011	431.622	93.795
2012	179.312	25.945
2013	545.677	65.345
2014	660.394	186.981
2015	709.742	202.868

Kaynak: Van İli Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2017

Tablo 3 e göre 2010- 2015 yılları arasında Van iline gelen yerli ve yabancı ziyaretçi sayıları verilmiştir. Bu verilere Van İli Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün bölgeye gelen yerli ve yabancı ziyaretçilerin konaklama istatistikleri göz önüne alınarak ulaşılmıştır. Van İlinin son 7 yıllık turizm hareketleri incelendiğinde en önemli düşüş 2012 yılında meydana gelen Van depremi sadece turizm sektörünü değil tüm sektörleri olumsuz yönde etkilemiştir. Daha sonraki senelerde hem yerli hem yabancı turist sayısında önemli artışlar gözlemlenmektedir. Özellikle 2015 yılında ülkede yaşanan olumsuzluklara rağmen Van iline gelen turist sayısında önemli bir artış gözlemlenmiştir. Bunun nedeni olarak Van ilinde önemli bir İran pazarının olması ve Ermeniler için önemli bir İnanç turizm merkezi olarak görülmesi gösterilebilir.

Van Akdamar adasının restorasyon çalışmasından sonra turist sayısındaki artışa etkisi

Tablo 4: 2010- 2015 yılları arasında Van Akdamar adasına gelen turist sayısı (*Van müze müdürlüğü (2017) verilerine göre*)

Yıl	Ziyaretçi sayısı
2010	53.340
2011	61.835
2012	45.524
2013	72.163
2014	75.571
2015	84.526

Akdamar adası Van için önemli bir kültür turizm destinasyonudur. Akdamar adası ile aynı ismi taşıyan Akdamar kilisesi 2007 yılında geçirmiş olduğu restorasyon çalışması ile tekrar turizme açılmıştır. Ermeni halkı ve Hristiyanlar için önemli bir hac merkezi olarak kabul edilmektedir. Akdamar Kilisesi 915- 921 tarihleri arasında Ermeni Kral Gagik tarafından yapılmış olup 1800'lerin sonlarına kadar Ermeni Patrikliğinin merkezi olarak kullanılmıştır. 2007 yılında restore edilen Akdamar Kilisesinde 95 yıl aradan sonra tekrar ayine başlanmıştır. Kilise 2010 yılının Eylül ayında inanç turizmine açılmış ve o yıl ilk ayin gerçekleşmiştir. O tarihten bu yana Akdamar Kilisesi'ne inanç amaçlı gelen turist sayısında günden güne artış yaşanmaktadır.

Tablo 4 de görüldüğü gibi restorasyon çalışmasının tamamen sona erdiği 2010 yılında önemli sayıda turist çeken Akdamar kilisesi 2011 yılında da bu artışı devam ettirmektedir. 2012 yılındaki yaşanan Van depremi ile birlikte turist sayısında bir düşüş olmuştur. 2015 yılında ülkede yaşanan olumsuz olaylara rağmen Van Akdamar kilisesine gelen ziyaretçi sayısında bir azalış gözlemlenmemiş artış devam etmiştir.

Restorasyon çalışması tamamlandıktan sonra Akdamar kilisesine inanç turizmine yönelik önemli bir turizm hareketi gerçekleştirilmiştir. Bunun sebebi Van turizm pazarının bir kısmını Ermenilerin oluşturması ve onlar için önemli bir destinasyon olan Akdamar Kilisesinin önemli bir hac destinasyonu sayılmasıdır. Yapılan Restorasyon çalışmasından sonra da bu yapı daha çok önem kazanmıştır ve yıllara göre ziyaretçi sayısındaki artış ile bunu kanıtlamıştır.

Sonuç ve Öneriler

Bir bölgenin ekonomik kalkınmasında rol oynayan en önemli sektörlerden birini turizm sektörü oluşturmaktadır. Turizm bu yönü ile ülkeler arası eşitsizlikleri ve gelişmişlik düzeylerini birbirine yaklaştırmakta refah seviyesini arttırmaktadır. Bir bölge ekonomik anlamda hiçbir şekilde kalkınma gösteremese bile sahip olduğu tüm doğal, tarihi ve kültürel yapılarını turizme kazandırarak her anlamda gelir elde eder ve bölgenin ekonomik kalkınmasına katkı sağlar.

Bu çalışmada bölgesel kalkınmanın ekonomik, siyasal ve sosyal etkilerinden ekonomik etkisi incelenmiştir ve restorasyon çalışmasından sonra bölgeye ekonomik anlamda ne gibi etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmaya çalışılmıştır.

Turizm önemli bir döviz girdisi olarak görülmekte özellikle yabancı ziyaretçi sayısındaki artış ile ülkeye giren yabancı paranın artması ekonomik olarak bölgeye önemli bir avantaj sağlamaktadır. Bu da turizmin diğer sektörlerle göre ne kadar önemli olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Van ilinin bölgesel kalkınmada ekonomik boyutunun güçlendirilebilmesi için kamu yatırımlarında turizme de destek verilmesi gerekmektedir.

Ele alınan 10 madde den 4 maddesi olan bölgeye yönelik turizm talebi, bölgede bulunan yerel halkın turizm talebi, bölgedeki tesislerin yerel halka sağlamış olduğu iş istihdamı ve turizm sektörünün diğer sektörlerle olan ilişkisi maddeleri sonucuna ulaşılamamıştır. İlerde yapılacak olan çalışmalarda bu maddelerde dikkate alınarak daha geniş çapta bir çalışma yapılabilir.

Akdamar kilisesi restorasyon çalışmaları tamamlandıktan sonra UNESCO Dünya geçici miras listesine alınarak kendini kanıtlarken bu gibi Van da bulunan birçok kilisenin özellikle inanç turizmi için önem arz eden yerlerinde gerekli yatırımlarla desteklenerek turizme kazandırılmalı sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak Van ili gibi tarihi, doğası, kültürü, gelenekleri ve coğrafi özellikleri ile hayran bıraktıran bir yerin gerekli destekler yapılarak restorasyon çalışmaları arttırılmalı ve turizme kazandırılması gereken yapılar zaman kaybı olmadan bir an önce yapılmalıdır.

Anadolu'nun inanç turizmi açısından en önemli merkezlerinden biri olan Van İli sahip olduğu özellikle Hristiyanlar için önemli kabul edilen kiliselerin bazıları hiç turizme açılmamış ve var olan potansiyel hiç değerlendirilmemiştir. Bu sonuç bölgede yeteri kadar tanıtım ve pazarlamanın olmadığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Van Akdamar Adasına yapılan çevre düzenlemesi ile inanç turizminin yanı sıra hem adanın coğrafi konumu hem de adada bulunan endemik bitki türlerinin bulunması adanın bir marka teşkil ettiği sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Akdamar kilisesine yapılan restorasyon çalışması hem bölgenin ekonomik olarak kalkınmasına hem de yöre halkının yeni iş olanaklarının da ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Kaynakça

- Abuşoğlu, Ö. ve İnan, Ö. (1989). *Kalkınmada öncelikli yöreler ve bölgesel gelişme için bir model*. Ankara: TOBB Yayınları
- Alaeddinoğlu, F. ve Diğerleri. (2013). “Van turizm geleceğini arıyor”. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, s. 33-34.
- Bahar, O. (2007). Bölgesel kalkınmada turizm sektörünün ekonomik açıdan yeri ve önemi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, Cilt: 19, s. 2.
- Büyüköztürk, Ş. ve Diğerleri. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi
- Çağan A. Y. (2013). *Düzce ili, Akçakoca ilçesi, Mehmet emek Evi'nin restorasyonu* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Çeken, H. (2008). Turizmin bölgesel kalkınmaya etkisi üzerine teorik bir inceleme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt: 2, s. 2-4-6-7.
- Devecioğlu, S. ve Sarıkaya, M. (2005). *Sporun bölgesel kalkınmadaki rolü*. Doğu Anadolu sempozyumu (Bölgesel Kalkınmada Yeni Ufuklar), Elâzığ.
- Doğan, S. ve Yıldız, Z. (2007). Bölgesel kalkınma, turizmin ilişkisi ve göller bölgesi kalkınmasında alternatif turizm potansiyelinin kullanılabilirliğine yönelik bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 6, s. 2.
- Erim, M. (2007). *Türkiye'de ki restorasyon çalışmaları ve restorasyon işletmelerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Kalay, A. , H. ve Yıldız, S. (2017). Akdamar Anıt Müzesi'nin (kilisesi) tarihsel süreçleri ve kültürel miras turizmi açısından önemi. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 6, Sayı:1,s. 6.
- Karadağ, R. (2014). Okuma İlgisi, Tutumları ve Alışkanlığı Konusunda Yapılmış Çalışmaların Lisansüstü Tezlere Dayalı Analizi: YÖK ve ProQuest Veri Tabanları Örnekleme. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-17, s.4.
- Muammer Mesci, (Ed.). (2013). “*İnanç Turizminin Bölgesel Kalkınma Üzerine Etkileri: Şanlıurfa Örneği*”, Akova, O. ve Çakmak, F. , 12. Geleneksel Turizm Paneli 2013, Düzce, Akçakoca: Sidas
- Özlu, B. (2016). “Türkiye'de gerçekleşen restorasyon projeleri için "yönetim standardı" önerisi” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sert, G. ve Diğerleri (2001). Öğretmenlerin teknoloji kullanma durumlarını inceleyen araştırmalara bir bakış: bir içerik analizi çalışması. *Uşak Üniversitesi, Akademik Bilişim*, s.2.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınevi
- Tekin, A. (2011). Küreselleşen dünyada bölgesel kalkınma dinamikleri, kamu politikaları ve bölgesel kalkınma ajansları, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:29, s.38.
- Tolunay, A. ve Akyol, A. (2006). Kalkınma ve kırsal kalkınma: temel kavramlar ve tanımlar, *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Sayı:2, s.3
- Tören, E. ve Diğerleri. (2012). Eskişehir'in kültürel miras varlıklarının korunmasında kamu kurumlarının rolü. *Aksaray Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Sayı 2, s. 2- 18.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları

Kurtoğlu, M. ve Seferoğlu, S.S, (2013). Öğretmenlerin Teknoloji Kullanımı ile İlgili Türkiye Kaynaklı Dergilerde Yayımlanmış Makalelerin İncelenmesi. *Journal of Instructional Technologies & Teacher Education*, Sayı 2,s.2.

İnternet Kaynakları:

<http://www.dosim.gov.tr/>, Erişim tarihi, 2017

<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44146/van-muze-mudurlugu.html>, Erişim tarihi: 13.05.2017.

<http://www.van.gov.tr>, Erişim tarihi: 13.05.2017.

www.vankulturturizm.gov.tr, Erişim tarihi, 13.05.2017